

Beroep: Gastouder

Een onderzoek naar scholing
in de gastouderopvang

Beroep: Gastouder

Een onderzoek naar scholing in de gastouderopvang

Inhoudsopgave

Woord vooraf	5
Inleiding	6
Samenvatting	8
1. Gastouderbureaus en hun ondersteuningsaanbod	12
1.1 Algemeen beeld	12
1.2 Ondersteuningsaanbod	12
1.3 Wensen en behoeften van gastouders	17
2. Gastouders en hun ondersteuningwensen	23
2.1 Respons	23
2.2 Resultaten	23
3. Conclusies en aanbevelingen	30
<i>Bijlage Onderzoeksvragen en onderzoeksofzet</i>	32

Colofon

Uitgave: Sardes

Auteurs: Nadine de Roode en Karin Westerbeek

Eindredactie: Sabine Peterink

Fotografie: Nadine de Roode en Karin Westerbeek

Vormgeving: FC Klap, Hilversum

ISBN: 978-90-5563-098-1

www.sardes.nl

www.vversterk.nl

© 2009 Sardes

Niets van deze uitgave mag vermenigvuldigd worden, op welke wijze dan ook, of worden opgeslagen in een gegevensbestand zonder voorafgaande schriftelijke toestemming.

Woord vooraf

Jonge kinderen leren heel erg makkelijk. Als kinderen bijvoorbeeld een taalachterstand of een sociale achterstand hebben, is het verstandig om daar al op jonge leeftijd iets aan te doen. Dus voordat ze naar school gaan of in de kleutergroepen van de basisschool. Voor- en vroegschoolse educatie ofwel VVE wordt steeds meer ingezet als middel om achterstanden bij jonge kinderen te voorkomen. Dit geldt ook voor kinderen die worden opgevangen door gastouders.

De gastouderopvang is in twee jaar tijd enorm gegroeid. Inmiddels maken er bijna 100.000 kinderen gebruik van. De gastouderopvang is een belangrijke opvangvoorziening in ons land geworden. Recent heeft de Tweede Kamer een Wijziging van de Wet kinderopvang aangenomen. Daarin wordt het stelsel van gastouderopvang herzien. Onderdeel van deze herziening is verdere professionalisering van de gastouderopvang. De gastouder die de opvang verzorgt, moet aan deskundigheidseisen voldoen.

In het project Vversterk zijn sinds 2007 allerlei scholingsmogelijkheden

ontwikkeld voor leidsters, pedagogisch medewerkers en leerkrachten die met jonge kinderen werken. Zij leveren immers een belangrijke bijdrage aan de ontwikkeling van jonge kinderen, zowel op het gebied van taal en rekenen als op het gebied van motorische en sociaal-emotionele ontwikkeling.

De toegenomen gastouderopvang en de behoefte aan professionalisering van gastouders is aanleiding geweest voor een inventarisatie hiervan onder gastouders en gastouderbureaus. Deze publicatie geeft een beeld van de

professionaliseringsideeën en wensen van gastouders op het gebied van de ontwikkeling van het kind.

Beroep: gastouder is een uitgave van het project Vversterk. Dit project heeft als doel om de kwaliteit van de voor- en vroegschoolse educatie te verbeteren en wordt gefinancierd door het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen.

We wensen u veel leesplezier.

Projectleiding Vversterk

Inleiding

De gastouderopvang is in twee jaar tijd enorm gegroeid. Voor een groot deel kan deze groei worden verklaard uit het omzetten van bestaande informele opvang naar formele opvang via de kinderopvangregeling. De al bestaande gastouderopvang is daardoor zichtbaarder geworden. Tegelijkertijd is er meer gastouderopvang ontstaan vanwege de financiële voordelen. Daarmee is de gastouderopvang uitgegroeid tot een belangrijke formele opvangvoorziening in ons land.

De laatste jaren heeft het overheidsbeleid zich in toenemende mate gericht op vroegsignalering en vroege ontwikkelingsstimulering om te voorkomen dat kinderen al met een achterstand aan de basisschool beginnen. Om dat te realiseren heeft het beleid zich onder andere gericht op verdere professionalisering van medewerkers in de opvang. Dit is terug te zien in de vele beschikbare middelen voor VVE, middelen voor kwaliteitsverbetering en de plannen rondom harmonisatie van peuterspeelzaalwerk en kinderopvang (Wet OKE). Deze ontwikkelingen hebben zich tot voor kort niet of nauwelijks gericht op

de gastouderopvang, hoewel ook deze opvang een belangrijke vindplaats is van jonge kinderen, waaronder ook risicokinderen.

Recent heeft de Tweede Kamer een Wijziging van de Wet kinderopvang aangenomen. Daarin wordt het stelsel van gastouderopvang herzien. Gastouderopvang wordt gepositieerd als een professionele vorm van kleinschalige opvang op het woonadres van de gastouder. De gastouder die de opvang verzorgt, moet aan deskundigheidseisen voldoen. Gastouders kunnen vanaf 2010 op twee manieren aantonen dat zij voldoen aan de deskundigheidseisen. De eerste mogelijkheid is via het afleggen van het examen MBO-2 Helpende Zorg en Welzijn, gericht op gastouderopvang. De tweede mogelijkheid is via het succesvol doorlopen van een EVC-procedure. EVC staat voor Ervaringscertificaat en erkent de capaciteiten die veel huidige gastouders de afgelopen tijd al hebben opgedaan, waaruit blijkt dat voldaan wordt aan alle competenties van bovengenoemde opleiding. Beide routes worden op maat gemaakt in overleg met de conve-

nantpartijen MOgroep Kinderopvang, de Branchevereniging Ondernemers in de Kinderopvang en BOinK (de Belangenvereniging van Ouders in de Kinderopvang). Alle gastouders moeten verder een EHBO aan kinderen-diploma kunnen overleggen.

Zoals gezegd is het een nieuwe ontwikkeling om aan gastouders deskundigheidseisen te stellen. Tot voor kort was de heersende mening dat dit niet nodig én niet haalbaar was. Niet nodig omdat gastouderschap net zoiets zou zijn als het ouderschap. Daar hoeft je ook geen diploma voor te halen. Voor kinderen zorgen kan iedereen. Niet haalbaar omdat gastouders nu juist bekend staan als een groep die niet hoog is opgeleid, en juist vanwege de geringe kansen op de arbeidsmarkt zou kiezen voor een 'baan' als gastouder. Naar deze aannames is echter weinig onderzoek verricht. Hoe hoog zijn gastouders eigenlijk opgeleid? Wat vinden ze zelf van hun scholingsniveau? Vinden ze meer opleiding nodig, en op welke manier zouden ze dan verder geschoold willen worden? Welke rol vervullen gastouderbureaus in de professionalisering van hun gastouders?

Gezien de nieuwe ontwikkelingen en het grote aandeel van gastouders in de opvangmarkt zijn dit relevante vragen. Als onderdeel van het project Vversterk, en in opdracht van het Ministerie van OCW, is dan ook een inventarisatie uitgevoerd onder gastouders en gastouderbureaus, in de verwachting dat deze inven-

tarisatie licht werpt op de professionaliseringsideeën en wensen van gastouders. Het gaat daarbij om scholing en professionaliseringswensen op het gebied van de ontwikkeling van het kind. Scholing op bijvoorbeeld het financiële of administratieve vlak is buiten beschouwing gebleven.

Er zijn onder 60 gastouderbureaus telefonische interviews gehouden. Ruim 450 gastouders hebben een enquête ingevuld en ingestuurd. De volledige onderzoeksopzet is als bijlage opgenomen.

In het onderzoek stonden de volgende vragen centraal:

1. Hoe staat het met het huidige niveau van professionalisering (m.b.t. de brede ontwikkelingsstimulering van kinderen) van gastouders? Welke opleiding hebben ze gevolgd (of volgen ze nu)?
2. Waaruit bestaat het huidige ondersteuningsaanbod? We bekijken hier zowel de inhoud (welke onderwerpen/thema's komen aan bod; wat is het niveau, op welke leeftijdscategorie van kinderen richt het aanbod zich) als de vorm (hoe wordt het aangeboden: cursussen; intervisie; helpdesk; literatuur; enz.)
3. In hoeverre wordt van het huidige ondersteuningsaanbod gebruik gemaakt? Ook hier onderscheiden we weer vorm en inhoud.
4. Aan welke ondersteuning bestaat behoefte?
  - 4a. Wat is de inhoud van die ondersteuning? (Bijvoorbeeld algemeen of specifiek: ontwikkeling van kinderen, taalontwikkeling, informatie over kinderen die extra aandacht behoeven, omgaan met ouders, omgaan met lastig gedrag, talentontwikkeling)
  - 4b. Wat is de gewenste vorm van ondersteuning? Hierbij gaat het om duur en manier van aanbieden, maar ook om fysieke vormgeving.
  - 4c. In hoeverre hangt de ondersteuningswens/bereidheid samen met leeftijd, opleidingsniveau, of men reguliere of innovatieve opvang biedt, jaren ervaring en andere relevante achtergrondkenmerken?

Samenvatting

Gastouderbureaus nemen hun taak als aanbieder van goede pedagogische ondersteuning aan gastouders, serieus. Er zijn maar weinig gastouderbureaus die niets of nauwelijks iets doen aan informatievoorziening voor gastouders. In ons onderzoek gaat het om vijf van de 60 bureaus; dat is minder dan tien procent. De meeste gastouderbureaus hebben vaak contact met hun gastouders en geven ook ondersteuning op pedagogisch gebied. De aard en mate waarin ze dat doen verschilt wel sterk. Voor een deel van de gastouderbureaus geldt overduidelijk dat zij gericht zijn op het *actief professionaliseren* van hun gastouders. Deze bureaus bieden vaak cursussen, hebben een website waarop informatie over de ontwikkeling van kinderen te vinden is, hebben themabijeenkomsten over pedagogische onderwerpen en/of verwachten van gastouders dat ze modules volgen van de gastouderacademie. Er zijn ook gastouderbureaus die hun gastouders wel enige informatie geven, ook over pedagogische onderwerpen, maar waar dat vooral oppervlakkig (af en toe een krantenartikel bijsluiten bij de factuur), indirect (via een koffie-

ochtend die eigenlijk ontmoeting als doel heeft) en op aanvraag (als een gastouder belt dat er een probleem is met een kind) gebeurt. Bij of via deze gastouderbureaus is wel pedagogische ondersteuning te krijgen, maar vooral als de gastouder daar zelf naar op zoek gaat.

In het onderzoek stonden vier vragen centraal. De samengevatte resultaten zijn hieronder per onderzoeksvraag geformuleerd.

1. Hoe staat het met het huidige opleidings- en professionalisingsniveau van gastouders?

Ongeveer de helft van allen van wie we de opleiding precies weten heeft hoogstens VMBO/MAVO. Er is ook een groep gastouders die een HBO-opleiding heeft. Uit analyses blijkt dat jongere gastouders gemiddeld een significant hogere opleiding hebben. De hoger opgeleiden vangen significant meer kinderen op per week. Onder de hoger opgeleide, jongere gastouders bevinden zich meer ‘innovatieve’ gastouders die een grotere groep kinderen tegelijkertijd opvangen.

De meerderheid van de gastouders professionaliseert zichzelf op het terrein van de ontwikkeling van kinderen door naar themabijeenkomsten van het gastouderbureau te gaan, met andere gastouders te spreken, informatie van internet te halen en nieuwsbrieven van het gastouderbureau te lezen. Een minderheid volgt een cursus.

De meningen over wat gevraagd mag worden aan professionalisering of opleiding verschillen sterk. Uiteindelijk is een meerderheid wel voorstander van het op één of andere manier vastleggen van een minimumniveau van professionaliteit. En dat niveau mag, volgens de gastouderbureaus, best een beetje hoger liggen dan wat er tot dan toe gevraagd wordt. Daarbij wordt vaak wel aangetekend dat niet iedereen tot MBO-niveau hoeft te komen. Er zou onderscheid mogelijk moeten zijn tussen gastouders die echt professioneel willen zijn en de ‘gewone’ gastouder.

Op het moment van het onderzoek stellen in totaal vijf gastouderbureaus vooropleidingseisen aan gastouders.

Dat is dus ongeveer tien procent van de bureaus. Eén daarvan stelt die eisen alleen aan jonge gastouders zonder eigen kinderen.

2. Waaruit bestaat het huidige ondersteuningsaanbod?

Meer dan 90% van de gastouderbureaus vindt het belangrijk om goede ondersteuning en professionaliseringsmogelijkheden te geven aan hun gastouders. De meeste gastouderbureaus hebben vaak contact met hun gastouders en geven ook ondersteuning op pedagogisch gebied. De aard en mate waarin ze dat doen verschilt sterk. Voor een deel van de gastouderbureaus geldt dat zij gericht zijn op het actief professionaliseren van hun gastouders. Een ander deel komt vooral in actie als er vragen zijn van de gastouder of als er problemen optreden. 10% van de gastouders biedt geen ondersteuning op pedagogisch gebied; dit zijn bureaus die zich tot administratieve taken beperken.

Tweederde van de gastouderbureaus biedt een introductiecursus. De duur daarvan varieert sterk. Meestal komt de ontwikkeling van kinderen/ontwikkelingsstimulering aan bod, maar dit onderdeel is over het algemeen kort en weinig diepgravend. Veel gastouder-

bureaus stellen een introductiecursus verplicht. Verder worden door tweederde van de gastouderbureaus themabijeenkomsten georganiseerd. Concreet (probleem)gedrag is het meest voorkomende onderwerp (omgaan met eetproblemen, slaapgedrag, pesten, etc.). Deelname aan themabijeenkomsten is meestal vrijwillig. Informele bijeenkomsten die gericht zijn op ontmoeting (koffieochtend, uitstapje) kunnen vaak op grote belangstelling rekenen. De meeste gastouderbureaus hebben minstens eens per jaar een dergelijk evenement.

De helpdeskfunctie wordt door gastouderbureaus erg belangrijk gevonden. Alle gastouderbureaus kunnen gebeld worden voor telefonische pedagogische steun. Ook vragen stellen via de mail is een mogelijkheid die veel gastouderbureaus bieden (ruim de helft van de gastouderbureaus; 58%). Bij kleine en middelgrote gastouderbureaus is het meestal de gastouderbureauhouder of één van zijn medewerkers zelf die de gesprekken voert en adviezen geeft. Grote bureaus met verschillende vestigingen hebben vaak een pedagoog in dienst die voor de verschillende vestigingen telefonische gesprekken organiseert.

Ongeveer de helft van de bureaus biedt ondersteuning via internet; per mail of via een goede informatieve site. De andere helft doet dat niet. Ook ongeveer de helft geeft de mogelijkheid om gratis of met korting modules van de gastouderacademie te volgen. Een deel van de gastouderbureaus verplicht dit. Innovatieve bureaus (waar veel ‘innovatieve gastouders’ zitten) bieden meer ondersteuning aan en verplichten meer dan andere gastouderbureaus.

3. In hoeverre wordt van het huidige ondersteuningsaanbod gebruik gemaakt?

Verreweg de meeste gastouderbureaus geven aan dat hun ondersteuningsaanbod groter is dan de vraag van gastouders. Lang niet alles wat wordt aangeboden wordt ook afgenomen, en het gebeurt met regelmaat dat informatieavonden en dergelijke worden afgelast vanwege te weinig interesse onder gastouders. De gastouderbureaus schatten de behoeften van gastouders laag in; volgens hen willen gastouders weinig tijd investeren. Themabijeenkomsten worden vaak slecht bezocht. Tijdens telefonisch contact en huisbezoeken wordt vaak pedagogische informatie gegeven.

Daarentegen geven gastouders aan dat zij wel veel gebruik maken van het ondersteuningsaanbod van hun gastouderbureau. De grootste groep bezoekt wel eens een themabijeenkomst en zeker ook bijeenkomsten waarbij ontmoeting centraal staat.

4. Aan welke ondersteuning bestaat behoefte?

Wat is de inhoud van die ondersteuning?

Themabijeenkomsten zijn het meest populair. Schriftelijke informatie via nieuwsbrieven of een tijdschrift is

ook gewild. Voor bijeenkomsten met andere gastouders geldt hetzelfde. De informatie via internet (cursus of informatie via website) is minder gewild. Opvallend is ook dat cursussen het minst geliefd zijn. 60% van de gastouders volgt de ondersteuning het liefst samen met een andere gastouder of gastouders uit de buurt, 40% kiest juist voor alleen.

Het is opvallend dat omgaan met gedrag (problematisch gedrag, belonen en straffen), een heel concreet thema, erg populair is. Het sluit aan bij de

dagelijkse praktijk. De creatieve en spelontwikkeling kunnen op iets minder warme belangstelling rekenen. Voor alle thema's geldt wel dat de meerderheid er belangstelling voor heeft.

We hebben ook gevraagd hoeveel tijd gastouders bereid zijn te investeren in het volgen van scholing of het tot zich nemen van de hierboven beschreven pedagogische informatie. Ongeveer tien procent wil daar heel weinig tijd aan besteden: maximaal een dagdeel per jaar. Ongeveer 40 procent vindt een dagdeel per kwartaal het maximum. Ruim dertig procent vindt elke maand een dagdeel het maximum, en dan is er nog een groep van 15% die daar nog meer tijd aan wil besteden: wekelijks een ochtend, middag of avond of zelfs meer.

Er is ook gekeken naar mogelijke verschillen tussen de gastouders die enkele kinderen opvangen en degenen die een grote groep tegelijkertijd opvangen. In de laatste categorie zitten vermoedelijk meer 'innovatieve gastouders'.

Er zijn wat betreft de interesse in de verschillende thema's geen wezenlijke verschillen tussen gastouders die veel kinderen opvangen en gastouders die weinig kinderen opvangen. Ook zijn er geen verschillen tussen hoger opgeleide

en minder hoog opgeleide gastouders. Allemaal vinden ze dezelfde thema's interessant, en ook in dezelfde mate.

Gastouders zien het gastouderschap als een beroep; tegelijkertijd vinden ze dat voor dit beroep geen opleiding vereist is.

Wat is de gewenste vorm van ondersteuning?

Gastouders hebben grosso modo twee wensen. De eerste is dat ondersteuning dichtbij huis gegeven moet worden en gemakkelijk bereikbaar moet zijn, en de tweede, meer inhoudelijke wens is dat de ondersteuning zeer praktisch en concreet moet zijn.

In hoeverre hangt de ondersteuningswens/bereidheid samen met leeftijd, opleidingsniveau, of men reguliere of innovatieve opvang biedt, jaren ervaring en andere relevante achtergrondkenmerken?

De meeste bureaus geven in de gesprekken aan dat er niet echt een verband is tussen groepen gastouders en de wensen die ze hebben. Ze zeggen dat er niet één type gastouders is: het bieden van ondersteuning moet maatwerk zijn. Een deel ziet wel dat innovatieve ouders, ouders met 'moeilijke' kinderen en ouders met heel jonge kinderen wat meer

behoefte hebben aan ondersteuning. Uit de enquête onder gastouders komt een scherper beeld naar voren: Hoger opgeleide gastouders zijn meer gericht op ontwikkelingsstimulering en hechten meer waarde aan het opleidingsniveau.

Gastouders met meer kinderen zijn meer bereid tot professionalisering. In iets mindere mate geldt dat ook voor de hoger opgeleide gastouders. Opleiding en aantal opgevangen kinderen hangt positief samen. Ook leeftijd hangt hiermee positief samen.

In de grote en middelgrote steden hebben de gastouders een ander profiel dan op het platteland. Vooral in de grote steden zitten meer hoger opgeleide innovatieve gastouders.

1. Gastouderbureaus en hun ondersteuningsaanbod

De telefonische interviews hebben een schat aan informatie opgeleverd over het aanbod aan pedagogische ondersteuning van gastouderbureaus. Er zijn kleine, grote, stadse, plattelandse, innovatieve en meer traditionele gastouderbureaus bevraagd; al met al hebben we het idee een dwarsdoorsnede van de gastouderbureaus van Nederland te pakken te hebben. Er zijn 60 interviews gehouden. In de antwoordentabellen tellen de antwoorden echter niet overal op tot 60. Niet iedereen heeft namelijk op alle vragen antwoord gegeven.

1.1 Algemeen beeld

Gastouderbureaus nemen hun taak als aanbieder van goede pedagogische ondersteuning aan gastouders, serieus. Er zijn maar weinig gastouderbureaus die niets of nauwelijks iets doen aan informatievoorziening voor gastouders. In ons onderzoek gaat het om 5 van de 60 bureaus; dat is minder dan tien procent. De meeste gastouderbureaus hebben vaak contact met hun gastouders en geven ook ondersteuning op pedagogisch gebied. De aard en mate waarin ze

dat doen verschilt wel sterk. Voor een deel van de gastouderbureaus geldt overduidelijk dat zij gericht zijn op het *actief professionaliseren* van hun gastouders. Deze bureaus bieden vaak cursussen, hebben een website waarop informatie over de ontwikkeling van kinderen te vinden is, hebben themabijeenkomsten over pedagogische onderwerpen en/of verwachten van gastouders dat ze modules volgen van de gastouderacademie. Er zijn ook gastouderbureaus die hun gastouders wel enige informatie geven, ook over pedagogische onderwerpen, maar waar dat vooral oppervlakkig (af en toe een krantenartikel bijsluiten bij de factuur), indirect (via een koffieochtend die eigenlijk ontmoeting als doel heeft) en op aanvraag (als een gastouder belt dat er een probleem is met een kind) gebeurt. Bij of via deze gastouderbureaus is wel pedagogische ondersteuning te krijgen, maar vooral als de gastouder daar zelf naar op zoek gaat.

Wat bieden de gastouderbureaus zoal aan ondersteuning op pedagogisch vlak? Om dat te bepalen hebben we telefonische interviews gehouden met

60 gastouderbureaus. De uitkomsten zijn zeer divers: gastouderbureaus verschillen sterk in hun aanbod.

1.2 Ondersteuningsaanbod

Eerst gaan we in op de inhoud van het aanbod.

Cursussen

Veel gastouderbureaus bieden beginnende gastouders een cursus aan. Van 56 gastouderbureaus weten we of ze al dan niet een cursus bieden. 39 van deze gastouderbureaus (60%) biedt beginnende gastouders een introductie cursus aan. In tweederde van de gevallen gaat het om een verplichte cursus. In de andere gevallen is het volgen van de cursus optioneel. Meestal wordt de cursus eens of tweemaal per jaar gegeven. De duur varieert sterk. Er zijn 'cursussen' van een avond maar er zijn ook cursussen die 12 hele dagen in beslag nemen. De cursussen die de puur innovatieve gastouderbureaus (die meestal franchisehouders hebben) aan hun gastouders bieden zijn meestal het meest langdurig en ook vaker verplicht dan voor niet-innovatieve gastouders.

Er is specifiek gevraagd naar een cursus waarin ook pedagogische aspecten aan de orde komen. Volgens vrijwel alle gastouderbureaus die een beginnerscursus bieden, komen hierin ook pedagogische aspecten aan bod. Toch zijn er heel grote verschillen. Sommige cursussen zijn sterk gericht op pedagogische aspecten terwijl andere vooral ingaan op de organisatorische en administratieve aspecten van het gastouderschap. Dan komt de ontwikkeling van kinderen hoogstens kort even langs.

Welke onderwerpen komen er aan bod tijdens zo'n introductiecursus? De algemene ontwikkeling komt het meest aan de orde. Omgaan met (moeilijk) gedrag is ook een populair onderwerp. De andere onderwerpen zijn te vinden in onderstaande tabel. Vier gastouderbureaus geven aan de cursus niet zelf te geven maar te laten aanbieden door een ander(e instelling).

Themabijeenkomsten

66 procent van de gastouderbureaus verzorgt thematische informatie-avonden over pedagogische thema's. Meestal zijn deze informatieve avonden vrijwillig, maar er zijn ook gastouderbureaus die gastouders verplichten om er in ieder geval bijvoorbeeld twee per jaar te volgen.

Tabel 1.1 Onderwerpen binnen introductiecursus	
Onderwerpen	Aantal gob's
Ontwikkeling algemeen (ontwikkelingsfasen kinderen)	21
Omgaan met gedrag (bv. omgaan met druk gedrag)	14
Sociale ontwikkeling	12
Cognitieve ontwikkeling (bv. Denkspeellen voor kinderen)	11
Creatieve ontwikkeling (bv. Knutselen met peuters)	10
Taalontwikkeling (bv. Kinderen en voorlezen)	10
Spelen (bv. Goed speelgoed)	10
Observeren/signaleren	8
Anders, namelijk:	
• Communiceren met ouders	6
• Communiceren met kinderen	2
• De vier pedagogische doelen uit de WK	2
• Welke activiteiten bied je kinderen aan?	1
• Opvoedingsstijlen	1
• Cursus triple – voor 4-12 jr	1
Basiscursus gegeven door anderen (zelfstandige trainers die worden ingehuurd), Toveracademie, JSO, door docent van Da Vinci College, enz.	4

De frequentie varieert van 'af en toe' tot 'maandelijks' met een mediaan van 3 bijeenkomsten per jaar.

Onder gastouderbureaus die geen themabijeenkomsten of workshops aanbieden is de meest genoemde reden hiervoor dat gastouders er geen behoefte aan hebben of dat de tijden te onzeker zijn om in dit soort zaken te investeren.

Er worden themabijeenkomsten gegeven over de meest uiteenlopende pedagogische onderwerpen. Voor een deel van de gastouders geldt dat

ze jaarlijks een wisselend aanbod hebben, afhankelijk mede van de actualiteit en in samenspraak met de oudercommissie. Anderen werken met vaste thema's. Degenen die één of meer thema's noemen waar die bijeenkomsten over gaan, noemen vaak 'omgaan met (lastig) gedrag'. Ook de taalontwikkeling en spelen zijn veelgenoemde onderwerpen. Er worden meer bijeenkomsten georganiseerd over onderwerpen die met 0-4-jarigen te maken hebben dan over oudere kinderen. Themabijeenkomsten/workshops zijn

Tabel 1.2 Themabijeenkomsten en workshops/lezingens	
Themabijeenkomsten	Aantal gob's
Wel themabijeenkomsten	35 (66%)
Geen themabijeenkomsten	16 (30%)
Bijeenkomsten in voorbereiding	2 (4%)
Onderwerpen	
Omgaan met gedrag, peuterpuberteit	11
Taalontwikkeling, voorlezen	8
Spelen, speelgoed	8
Onderwerp in overleg met oudercommissie en ouders, thema afhankelijk van behoefte	7
Wisselend, actuele onderwerpen	7
Observeren/signaleren	6
Creatieve ontwikkeling, tekeningen	5
Ontwikkeling algemeen	5
Cognitieve ontwikkeling	3
Omgang met vraagouders	3
Pedagogisch beleid, beleidsplan, werkplan	3
Computer en tv, kind online, internet	3
Sociale ontwikkeling	2
Welbevinden	2
VVE	2
Fysieke, motorische ontwikkeling	2
In aanvulling op, ter uitwerking van aanbod gastouderacademie	2
Inbakeren	1
Rust, regelmaat, reinheid	1
Overstap naar de basisschool	1
Kindermishandeling	1
Communicatie met kind	1
Zindelijk worden	1
Ontwikkeling 4-12	1
Opvoeding	1
Gevolgen van scheiding	1
Seksuele ontwikkeling	1
Kinderen met ontwikkelingsachterstand	1
Rouw en trauma's	1
Doorgaande lijn 0-13	1
Gordon	1

meestal niet verplicht. In sommige gevallen is dat wel zo. Van degenen die op deze vraag een antwoord hebben gegeven (35 gastouderbureaus), biedt 77% workshops aan die men vrijwillig kan bezoeken, 6% verplicht het bijwonen van alle themabijeenkomsten en 2% heeft een aanbod waarvan een deel vrijwillig gevolgd kan worden en een deel verplicht is.

Er is een bureau met alleen innovatieve gastouders dat deze ouders verplicht maandelijks een themaworkshop bij te wonen.

Bijeenkomsten voor ontmoeting

Bijna tweederde van de gastouderbureaus organiseert minstens eens per jaar een ontmoeting tussen gastouders. Dat kunnen allerlei soorten ontmoetingsbijeenkomsten zijn, bijvoorbeeld een gezellige gastouderdag of borrel maar ook intervisie of een werkbijeenkomst. Het aanbod verschilt sterk per gastouderbureau. Volgens een deel van de gastouderbureaus hebben gastouders geen tijd voor ontmoetingen en er daarom ook weinig behoefte aan. Anderen vinden ontmoeting een basisvoorwaarde voor goed gastouderschap en organiseren de bijeenkomsten zo dat gastouders er met de gastkinderen naar toe kunnen, of zorgen voor

een dusdanig leuke verwendag dat gastouders er graag een zaterdag voor vrijmaken.

De meest informele bijeenkomsten (gastouderdag, verwendag, uitje, koffieochtend) worden het meest georganiseerd en zijn ook het popu-

lairst. Intervisiebijeenkomsten en werkbesprekingen komen ook voor, maar minder.

Helpdesk

De 'helpdeskfunctie' is één van de allerbelangrijkste die een gastou-

derbureau heeft, vinden deze bureaus. Alle gastouderbureaus kunnen gebeld worden voor telefonische pedagogische steun. Ook vragen stellen via de mail is een mogelijkheid die veel gastouderbureaus bieden (ruim de helft van de gastouderbureaus; 58%). Gastouderbureaus geven wel aan dat gastouders meestal toch de voorkeur geven aan een persoonlijk telefonisch gesprek. Bij kleine en middelgrote gastouderbureaus is het meestal de gastouderbureauhouder of één van zijn medewerkers zelf die de gesprekken voert en adviezen geeft. Grote bureaus met verschillende vestigingen hebben ook vaak een pedagoog in dienst die voor de verschillende vestigingen telefonische spreekuren organiseert. De kleinere bureaus werken meestal niet met spreekuren: vaak zijn ze altijd of gedurende kantooruren beschikbaar. Pedagogen werken vaker met vaste spreekuren. Sommige gastouderbureaus geven aan dat ze 'lichte' gevallen zelf behandelen maar 'zwaardere' gevallen doorspelen aan een externe instantie, of aan hun eigen pedagogisch steunpunt.

Bezoeken

Naast de standaardbezoeken die tweemaal per jaar bij iedere gastouder worden afgelegd bieden de meeste gastouderbureaus de mogelijkheid tot meer bezoeken.

Tabel 1.3 Ontmoetingsbijeenkomsten		
Bijeenkomsten	Aantal gob's	Frequentie
Wel bijeenkomsten	35 (61%)	
Geen bijeenkomsten	22 (39%)	
Type		
Koffieochtend	13	1x p jr
		2x p jr (4x)
		5x p jr (2x)
		12x p jr (2x)
Gastouderdag	10	1x p jr (4x)
		2x p jr (2x)
Intervisiebijeenkomst	8	1x p jr
		2x p jr (2x)
		4x p jr
Verwenavond, uitstapje	6	1x p jr (3x)
Netwerkbijeenkomsten	4	
Groepsbijeenkomsten	2	2x p jr
		3x p jr
Inloopochtenden	2	1 x p jr
		12x p jr
Nieuwjaarsbijeenkomst met etentje, borrel	2	
Werkbespreking	2	
Spelobservatiebijeenkomsten	1	
Voorleesontbijt voor go's en vo's en peuters	1	
Kinderdag	1	
Ouderavonden voor vraag en gastouders	1	
Theaterdag voor kinderen	1	
Rondetafelgesprekken	1	
Studiedagen	1	
Terugkomdagen	1	
Stuif es in op vrijdag!	1	50 x p jr

Meer dan twee pedagogische huisbezoeken?	Aantal	Percentage
Ja, minstens eens per twee maanden	3	5%
Ja, gemiddeld twee extra bezoeken per jaar	1	2%
Ja, als het nodig is of op aanvraag	26	46%
Kan wel maar gebeurt nooit	8	14%
Rondetafelgesprekken	1	2%
Studiedagen	1	2%
Terugkomdagen	1	2%
Nee	5	9%

Kleine gastouderbureaus geven vaker dan grote aan dat ze standaard vaker dan tweemaal per jaar op bezoek komen. Voor de meeste gastouderbureaus geldt echter dat ze alleen extra ondersteunende bezoeken afbrengen als de gastouder daar om vraagt of als er problemen zijn die om een bezoek vragen.

Verder komen extra bezoeken bij innovatieve gastouders vaker voor dan bij niet-innovatieve. Enkele gastouderbureaus geven aan bij hun innovatieve ouders standaard een of meer extra bezoeken af te leggen.

Ondersteuning via internet

De ondersteuning die men via internet biedt is zeer divers. Ruim de helft geeft aan via de mail ondersteuningsvragen te beantwoorden. Het grootste deel van de gastouderbureaus heeft een internetsite, maar deze variëren

van zeer uitgebreid en informatief tot uiterst summier.

Tachtig procent van de gastouderbureaus zegt 'iets' aan ondersteuning via internet te doen. Van degenen die dat niet doen geeft het merendeel aan het idee te hebben dat gastouders daar niet op zitten te wachten. Ze zitten weinig achter de computer en zijn niet zo computervaardig. Van de tachtig procent die wel ondersteuning

biedt, bedoelt een groot deel dat er informatie op de site staat. Nadere bestudering van de meeste sites leert echter dat het vaak om weinig en oppervlakkige informatie gaat. Er zijn ook sites met ruime informatie die bovendien vaak ververs en uitgebreid wordt. Ruim de helft geeft op de site 'algemene informatie over de ontwikkeling van kinderen', 37% biedt links naar informatieve sites. Een kleine minderheid biedt daarnaast een forum.

Aanbieden opleidingen van derden

Opmerkelijk is dat ruim de helft van alle gastouderbureaus de gastouders de mogelijkheid geeft om gratis modules van de gastouderacademie te volgen. Ze hebben een abonnement daarop zodat gastouders wanneer en waar ze willen kunnen inloggen en modules kunnen volgen. Een vijfde van alle gastouderbureaus verplicht de

Informatie/hulp via internet	Aantal
Ja	39 (80%)
Nee	7 (14%)
In ontwikkeling	3 (6%)
Algemene informatie over ontwikkeling van kinderen	23
Links naar andere organisaties/sites	18
Forum	6
Prikbord	1
Blog, hyves-site	1

Tabel 1.6 Modules van de gastouderacademie

Modules van de gastouderacademie	Aantal
Ja, bieden we aan	31 (53%)
• verplicht	12 (21%)
• optioneel	17 (29%)
Nee, bieden we niet aan	27 (47%)

gastouders om van deze mogelijkheid gebruik te maken.

De redenen achter het wel of niet aanbieden lopen sterk uiteen. Drie gastouderbureaus hadden een abonnement maar zijn er wegens gebrek aan animo mee gestopt. Ook een aantal gastouderbureaus dat wel een abonnement heeft, overweegt dit stop te zetten wegens te weinig animo. Enkele anderen vinden het te kostbaar of de gastouderacademiesite te commercieel. Een grote groep is juist tevreden.

Een aantal van de gastouderbureaus die hun gastouders verplichten van de mogelijkheden van de gastouderacademie gebruik te maken, bieden daarnaast flankerende bijeenkomsten aan (bijvoorbeeld maandelijks).

De gastouderacademie is voor het overgrote deel van de bureaus de enige opleidingsmogelijkheid die ze hun gastouders bieden. Geen van de bureaus geeft bijvoorbeeld korting op de opleiding SPW-3. Er is wel één bureau dat zelf een pedagoge in dienst

genomen heeft om de gastouders tot dat niveau op te leiden. Eén bureau biedt een volledige verplichte nanniesopleiding en één bureau vergoedt alle cursussen die gastouders volgens bij de plaatselijke welzijnsorganisatie.

Overige ondersteuning

Cursussen, themaworkshops, telefonische hulp, extra huisbezoeken en de gastouderacademie zijn de belangrijkste vormen van ondersteuning die gastouderbureaus bieden. Sommige gastouderbureaus bieden daarnaast nog enkele ondersteunende diensten, bijvoorbeeld een abonnement op de bibliotheek of speel-o-theek, gratis adviezen van een speciaal opvoedingssteunpunt of het meesturen van interessante artikelen met de factuur.

1.3 Wensen en behoeften van gastouders

In het voorgaande is het daadwerkelijke ondersteuningsaanbod van gastouderbureaus beschreven. Vervolgens is het natuurlijk interessant om

te weten of dit aanbod ook aansluit bij de behoeften en interesses van de gastouders. We hebben, met behulp van een aantal deelvragen, gevraagd naar de mening van de gastouderbureaus hierover.

Waar bestaat volgens de bureaus behoefte aan bij gastouders, naast wat ze al aanbieden? Wat vinden ouders interessant en nuttig en in welke vorm ontvangen ze het liefst de ondersteuning? Merken de bureaus verschillen in behoeften tussen ‘typen’ gastouders en hoe merken ze dat?

Behoeft naast het bestaande aanbod

De beantwoording van de vraag waar behoefte aan bestaat bij gastouders náást wat bureaus al aanbieden, viel niet altijd mee. Veel gaven als eerste reactie dat hun aanbod aansluit op de behoefte.

Drieëntwintig bureaus noemen geen concrete zaken. Tien van de drieëntwintig geven aan dat het bestaande aanbod aansluit op de behoeften van gastouders. Zes bureaus zeggen geen idee te hebben en vier bureaus vertellen dat er überhaupt weinig behoefte aan ondersteuning bestaat.

Een belangrijke behoefte is die aan persoonlijk contact. Veel ondersteuning kent een aspect van ontmoeting,

betrokkenheid en vertrouwen. Daarbij worden uitwisseling en intervisie het vaakst genoemd (7 keer). Maar ook de band met het gastouderbureau wordt als belangrijk aangemerkt. Daarbij gaat het enerzijds om permanente bereikbaarheid van en persoonlijk contact met het gastouderbureau en anderzijds om een vertrouwensband die ervoor zorgt dat gastouders altijd de weg naar het bureau vinden.

Naast contact werd de behoefte gesignaleerd aan ondersteuning bij het ondernemen: met de administratie, time management, marketing, ondernemerschap, juridische en belastingtechnische hulp. Aangezien we ons in dit onderzoek beperken tot ondersteuning op pedagogisch vlak diepen we dit niet verder uit.

Kortom, volgens de gastouderbureaus hebben gastouders vooral wensen waaraan door gastouderbureaus ook echt voldaan wordt. Eén behoefte waar nog weinig of niet in wordt voorzien, is die naar professionalisering die leidt tot een certificaat of diploma. Dan gaat het bijvoorbeeld om het behalen van een diploma om op je cv te zetten, of de mogelijkheid om stage te lopen op SPW3-niveau.

Interessante en nuttige onderwerpen

Uit de gesprekken bleek steeds weer dat er onder gastouders grote belangstelling bestaat voor cursussen die betrekking hebben op de fysieke gezondheid van kinderen: EHBO, kindermishandeling, brandwonden en kinderreanimatie. Ook hierop is niet verder doorgevraagd omdat het hier niet om pedagogische onderwerpen gaat.

Toch werd ook een keur aan opvoedkundige onderwerpen genoemd, waarbij vaak werd aangetekend dat gastouders de cursus graag zo dicht mogelijk bij de praktijk wensen en zo min mogelijk theoretisch.

Tabel 1.7 Opvoedkundige onderwerpen

Onderwerpen	Aantal
Praktische tips, begeleiding voor de praktijk	13
Ontwikkelingsfasen van het kind	8
Spelen en spelontwikkeling	6
Kijken naar kinderen, observeren en signaleren	5
Pedagogische thema's (beleid en handelen)	4
Pesten / lastig gedrag opvoedkunde	4
Voeding	3
Omgaan met zeuren / huilen	2
Aanpak van kinderen	2
Dagritme van het kind / structuur	2
Veiligheid (ook mbt speeltoestellen)	2
Regels en grenzen	1
Inbakeren	1
Cursus 'peuters lief maar lastig'	1
Modules gastouderacademie (als ondersteuning)	1
Cursus gebarentaal ivm opvang doof kind	1
Bewust worden van eigen opvoedstijlen en voorkeuren	1
Aanbod voor ouders met BSO kinderen	
Opvoedingsvragen als moeilijk slapen, eten, praten	

Verder werd 13 keer het omgaan met vraagouders en dan vooral de onderlinge communicatie genoemd als onderwerp dat gastouders nuttig vinden.

Gastouders zijn graag creatief bezig met de kinderen en in tien interviews werd dan ook aangegeven dat bijeenkomsten en workshops die ingaan op theater, spel, fotograferen, koken of knutselen interessant gevonden worden.

Er is ook een aantal gastouderbureaus dat geen enkel onderwerp kon noemen waarin gastouders geïnteresseerd zijn. Gastouders hebben volgens deze bureaus weinig behoefte aan pedagogische ondersteuning en informatie.

Vorm van de ondersteuning

Bij de vorm waarin gastouders de ondersteuning het liefst ontvangen (volgens de bureaus) springt persoonlijk, één op één contact er meteen uit (23). Dit kan de vorm van een huisbezoek hebben, of coaching, of telefonisch contact.

Ondersteuning in groepsverband wordt ook zeer gewaardeerd. Men vindt het leerzaam om ervaringen met elkaar uit te wisselen en heel concrete kwesties aan elkaar en de begeleider voor te leggen. Daarnaast speelt de gezelligheid en ontmoeting een belangrijke rol bij de behoefte aan

bijeenkomsten; het gastouderschap is iets wat je alleen, zonder collega's, doet en dat wordt op deze manier ondervangen.

Een nadeel van ondersteuning in groepsverband is dat je er de deur voor uit moet, iets wat gastouders vanwege

drukke agenda's en het eigen gezinsleven niet graag doen. Daaruit ontstaat voor een deel van de gastouders een behoefte aan e-learning of schriftelijke informatie. Dat gaat echter lang niet voor iedereen op. Gastouderbureaus geven ook aan dat veel gastouders

Tabel 1.8 Vorm waarin de ondersteuning gewenst is	
Persoonlijk	Aantal
Eén op één contact	23
Telefonisch	7
Coaching	2
In groepsverband	
Training op locatie / bijeenkomst / cursus	16
Intervisie	8
Praktische ondersteuning	2
Workshops	1
Schriftelijk / digitaal	
E-learning	4
Schriftelijk (in eigen tijd)	4
E-mail	2
Naslagwerk	1
Mix	
Mix van cursus, bijeenkomst, intervisie en persoonlijk	4
Deels theorie / deels praktijk	2
Deels schriftelijk / deels bijeenkomst	1
Overig	
Liefst niet reizen, dicht bij huis	5
Geen behoefte	2
Op zaterdag, zo gemakkelijk mogelijk	1
Uitjes met kinderen erbij	1
Geen ondersteuning	
Geen cursussen 's avonds	5
Niet per computer	5
Cursussen is te veel gevraagd, voor informatieavonden is het al te druk	1

niet goed met de computer overweg kunnen, of dat ze er niet zo gemakkelijk toegang toe hebben vanwege gebruik door andere gezinsleden. Dit leidt er volgens de bureaus toe dat er behoefte is aan een mix: zowel informatie op papier, als via bijeenkomsten.

Verschillen tussen gastouders

Uit het voorgaande is al op te maken dat er verschillende wensen en behoeften bestaan onder gastouders. Kunnen gastouderbureaus een patroon ontdekken in deze behoeften; zijn er bepaalde typen gastouders te onderscheiden waar verschillende behoeften mee corresponderen?

Een veelvoorkomende reactie op deze vraag was dat de verschillen in wensen en behoeften samenhangen met de persoon van de gastouder zelf en niet met een te benoemen kenmerk. Volgens een substantieel deel van de geïnterviewde gastouderbureaus is het echter zo dat de innovatieve en/of franchise gastouders meer scholing en verdieping wensen dan andere gastouders. Deze gastouders zien er ook meer het belang van in en willen er meer moeite voor doen.

Dit strookt met het veelvoorkomende antwoord dat behoefte aan ondersteuning samenhangt met de hoeveelheid kinderen die een gastouder opvangt;

gastouders met meer kinderen zoeken meer ondersteuning. Ditzelfde geldt overigens ook meer voor ouders met jonge kinderen en gastouders met kinderen met moeilijk gedrag. Daarnaast werd genoemd dat niet alleen de leeftijd van de gastkinderen ertoe doet, maar ook de leeftijd van de gastouder zelf. Oudere gastouders menen minder scholing nodig te hebben, terwijl jongere gastouders meer geïnteresseerd zijn en vaak ook minder ervaring hebben.

De gastouderbureaus zijn ook gevraagd naar hun mening over de relatie tussen opleidingsniveau van de gastouder

en scholingswensen. Er zijn bureaus die aangeven dat hoger opgeleiden en mensen met een pedagogische achtergrond meer verdieping zoeken, het nut van cursussen inzien en deze ook sneller volgen. Maar aan de andere kant wordt ook aangegeven dat deze mensen zelf hun weg wel vinden en soms afhaken vanwege het (te lage) niveau van de cursussen. Van lager opgeleide ouders wordt gezegd dat ze vaak angst voor de computer hebben en dat ze moeilijker te motiveren zijn. Deze ouders hebben wel meer behoefte aan creatieve workshops. Ten slotte kwam een aantal keer aan de orde dat wanneer de opvang in de

kring van vrienden of familie plaatsvindt er al veel overleg tussen ouders en opvangouders plaatsvindt, waardoor men meer zelf oplost en minder ondersteuning van het bureau nodig heeft.

Informatie van het gastouderbureau

Waar halen gastouderbureaus hun kennis over de wensen en behoeften van de gastouders vandaan? De meeste bureaus spreken en bezoeken de gastouders regelmatig en vormen zich zo een globaal beeld van interesses en behoeften (90% van de bureaus geeft dit antwoord). Er wordt door sommige bureaus expliciet naar ondersteuningswensen gevraagd tijdens intakegesprekken, of via evaluaties, enquêtes of tevredenheidsmetingen (50%). Ook tijdens cursussen en bijeenkomsten wordt er wel gesproken over de scholing die aan de orde is, of wat men verder nog zou willen. Een aantal bureaus geeft aan dat er een inspraakcommissie of oudercommissie is die ze consulteren over de wensen van gastouders als het gaat om professionalisering (10%). Een enkeling trekt zelf haar conclusies aan de hand van opkomst bij bijeenkomsten. Eén bureau zegt zich te informeren via kinderopvangbladen.

Welke ondersteuning hebben gastouders nodig

We hebben aan de bureaus gevraagd welke ondersteuning gastouders naar hun mening nodig hebben. Dat hoeft niet overeen te stemmen met hun behoeften. Toch bleek uit de antwoorden dat deze twee veelal samen vallen. Gastouderbureaus bieden dus aan waar gastouders behoefte aan hebben en dat is volgens hen gelijk aan wat gastouders nodig hebben.

Redenen om bepaalde ondersteuning niet aan te bieden

We hebben de bureaus ook gevraagd naar redenen om bepaalde ondersteuning niet aan te bieden, ook al zouden gastouders of het bureau zelf dat wel graag willen. Zoals eerder aangegeven bestaat er volgens de bureaus vaak geen discrepantie tussen gewenste en geboden ondersteuning. Daar waar er wel een gat ligt, komt dat door gebrekkige animo bij gastouders, of is men ermee bezig het gat op te vullen. Het komt voor dat gastouderbureaus stoppen met het aanbieden van thema-bijeenkomsten of cursussen omdat er te weinig gastouders op af komen.

Huidig niveau van professionalisering

Ten tijde van de interviews was de minister van OCW nog volop in gesprek

met het veld over de noodzaak van hogere professionaliseringseisen voor gastouders. Dat was voor dit onderzoek aanleiding te vragen aan de bureaus wat ze vinden van het op dat moment bestaande professionaliseringsniveau van de gastouders in hun bestand.

Over het algemeen vinden de bureaus het niveau van hun gastouders voldoende tot goed. Twintig procent meent dat het niveau te laag is. Een aantal bureaus zegt erbij dat dat vooral opgelost moet worden door op voorhand beter te screenen.

De redenen om aan te geven dat de mate van professionaliteit voldoende is, lopen nogal uiteen. Een aantal gastouderbureaus meent dat je simpelweg niet meer kunt vragen vanwege het opleidingsniveau van de gastouders of vanwege de tijdsbelasting die scholing met zich meebrengt. Of ze vinden dat aan gastouders al veel eisen worden gesteld, vergeleken bij de zeer matige arbeidsvoorwaarden. Gastouderopvang is en hoeft niet hetzelfde te zijn als opvang in een kinderdagverblijf. Bij hogere eisen zal een groot deel van de gastouders gaan afhaken. Anderen geven aan dat het bij gastouders toch vooral moet gaan om betrokkenheid, gevoel voor kinderen, inzet en liefde. Daarnaast zijn er ook bureaus die stellen dat het niveau goed is omdat

Tabel 1.9 Aanpassen scholingsaanbod	
Onderwerpen	Aantal
Wachten de kabinetsplannen af	18
Uitbreiden met informatieavonden / thema-avonden	3
Passen continue aan aan ontwikkelingen	2
Verwacht weinig tot geen gastouders over te houden	2
Aanpassing van EHBO cursus	1
Cursus Triple P aanbieden	1
Goedbezochte thema-avonden verder uitdiepen dmv cursus	1
Twee workshops per jaar gaan verplichten	1
Introductieworkshop gaan geven bij introductieboekje	1
Starten met spelobservatie	1
In overleg met plaatselijke MBO's kijken naar EVC traject	1
Samenwerking met ROC met een aantal go's in een kwaliteitskring	1
Basistraining uitbreiden van SPW 2 naar SPW3	1
Profileren met minicrèches. Daarom MBO-jeugdwerkzorg	1
Starten van kleinschalige opvang onder begeleiding van geschoolde leidsters	1
Bezig met het opzetten van een internationaal kinderdagverblijf	1
Het pedagogische deel in de gastoudermodule beter vormgeven	1
Manier zoeken om gastouders te motiveren	1
Ouders zitten niet te wachten op meer aanbod	1

gastouders aan zichzelf al hoge eisen stellen, en er zijn ook bureaus die alleen ervaren gastouders aan-nemen.

Uiteindelijk is een meerderheid wel voorstander van het op één of andere manier vastleggen van een minimum-niveau van professionaliteit. En dat niveau mag best een beetje hoger liggen dan wat er tot dan toe gevraagd wordt. Daarbij wordt vaak wel aangete-kend dat niet iedereen tot MBO-niveau

hoeft te komen. Er zou onderscheid mogelijk moeten zijn tussen gastouders die echt professioneel willen zijn en de 'gewone' gastouder.

Opleidingseisen van gastouderbureaus aan gastouders

Op het moment van het onderzoek stellen in totaal 5 gastouderbureaus vooropleidingseisen aan gastouders. Dat is dus ongeveer tien procent van de bureaus. Eén daarvan stelt die eisen alleen aan jonge gastouders

zonder eigen kinderen. Eén bureau overweegt zich te gaan profileren met minicrèches en wil dan dat iedereen minimaal MBO-jeugd-welzijnswerk heeft.

Bijna alle gastouderbureaus geven als antwoord op de vraag naar oplei-dingseisen dat ze vooral nadrukkelijk naar ervaring en competenties kijken omdat dat meer zegt dan het oplei-dingsniveau.

Plannen voor het wijzigen van het aanbod

Iets minder dan de helft van de bureaus is druk met het aanpassen van het scholingsaanbod. De rest wacht liever de kabinetsplannen en de mogelijke gevolgen ervan af.

2. Gastouders en hun ondersteuningswensen

2.1 Respons

Nu we weten hoe gastouderbureaus denken over de professionalisering van gastouderbureaus wordt het tijd om ook de mening van de gastouders zelf aan de orde te laten komen.

Via gastouderbureaus hebben ongeveer 1500-2000 gastouderbureaus een vragenlijst ontvangen. Het precieze aantal is niet te achterhalen aangezien een deel van de gastouderbureaus de brieven bij nader inzien toch niet heeft doorgestuurd. Er zijn 462 ingevulde vragenlijsten teruggekomen, van gastouders van 26 verschillende gastouderbureaus. Het hoogste aandeel is van een gastouderbureau waarvan 41 ouders de lijst hebben ingevuld; daarentegen zijn er ook gastouderbureaus waarvan maar 1 of 2 gastouders de lijst hebben ingevuld.

De landelijke spreiding van de responderende gastouders is goed. Er zijn gastouders bij uit alle regio's, maar het noorden en oosten van Nederland zijn oververtegenwoordigd en het westen juist wat ondervertegenwoordigd. Dit strookt met de verdeling van gastouders over Nederland. De verhouding stad/platteland is sterk

in het voordeel van het platteland: uit de grote steden hebben we maar weinig respondenten terwijl juist uit allerlei kleine kernen veel vragenlijsten zijn teruggekomen. Ook dit is grotendeels het gevolg van de ongelijke spreiding van gastouderbureaus: deze zijn namelijk ondervertegenwoordigd in de grote steden waar meer gebruik wordt gemaakt van andere vormen van opvang.

2.2 Resultaten

In de volgende paragrafen worden de resultaten beschreven van de vragenlijsten onder gastouders. In de meeste tabellen beschrijven we de resultaten van alle gastouders samen. Waar dat interessant was hebben we een onderscheid gemaakt tussen gastouders die veel kinderen opvangen en gastouders die enkele kinderen opvangen, of tussen gastouders met een relatief laag en gastouders met een hoger opleidingsniveau.

Achtergrondkenmerken: leeftijd, opleiding en aantal kinderen.

Leeftijd

Slechts 13% van de gastouders is onder de dertig jaar. De meeste gastouders zijn ouder: 25% is tussen de 30 en de 40, 30% is tussen de 40 en de 50 en de grootste groep (32%) is ouder dan 50 jaar. In de laatste categorie zitten waarschijnlijk ook veel grootouders die de opvang van hun kleinkinderen verzorgen. Er zijn wel verschillen tussen hoger opgeleide gastouders en lager opgeleide gastouders. De eerste groep is over het algemeen wat jonger. Tabel 4.1 laat dat zien. De grootste groep laagopgeleide gastouders is ouder dan 50 jaar; bij de hoogopgeleide gastouders is de grootste groep tussen de 30 en de 40.

Opleiding

Een kwart van de gastouders heeft als hoogste opleiding het VMBO gedaan, 15% MAVO en ruim 30% MBO. Zo'n 6% heeft HAVO/VWO, en nog eens 6% heeft een HBO of Universitaire opleiding genoten. De 'restgroep' heeft alleen basisonderwijs of een andere, niet nader gespecificeerde opleiding.

Ongeveer de helft van allen van wie we de opleiding precies weten heeft hoogstens VMBO/MAVO.

Uit analyses blijkt dat jongere gastouders gemiddeld een significant hogere opleiding hebben. De hoger opgeleiden vangen significant meer kinderen op per week. In tabel 2.1 worden de twee groepen met elkaar vergeleken.

Aantal kinderen per week

Hoeveel kinderen (inclusief de eigen) vangt een gastouder op? Ongeveer de helft van de gastouders vangt per week maximaal vier kinderen op. Van deze groep vangt 13% twee kinderen per week op, 13% drie en 14% vier. Slechts 8% is gastouder van maar één kind per week.

De andere helft van de gastouders heeft er wekelijks meer dan vier, waarbij er ook gastouders zijn die meer dan tien kinderen per week opvangen (ongeveer 10% van alle gastouders). Als we kijken naar het aantal kinderen dat door een gastouder tegelijkertijd wordt opgevangen, dan is het beeld als volgt. Ruim 40% vangt maximaal drie kinderen tegelijk op, bij 35% gaat het om vier of vijf kinderen tegelijkertijd en een kwart vangt zes kinderen of meer tegelijk op. Hoger opgeleide gastouders vangen over het algemeen meer kinderen op. Ook zijn jongere gastouders hoger opgeleid.

Tabel 2.1 Aantal opgevangen kinderen en leeftijd naar opleidingsniveau

Opleidingsniveau	Laag (max. MAVO)	Hoog
Gemiddeld aantal kinderen tegelijkertijd	3,6	4,3
Gemiddeld aantal kinderen per week in totaal	4,8	5,9
Gemiddelde leeftijd gastouder		
• 20 tot 30 jaar	9%	17%
• 30 tot 40 jaar	15%	35%
• 40 tot 50 jaar	34%	30%
• ouder dan 50 jaar	42%	17%

Meer dan de helft van de gastouders doet dit werk tussen de 1 en de 6 jaar. Ongeveer 30% heeft meer dan 6 jaar ervaring en 18% doet het minder dan een jaar.

Scholingsbehoeften

We hebben gastouders gevraagd in hoeverre ze bepaalde onderwerpen heel erg, een beetje, of niet zo interessant vonden om over te horen, te lezen of een cursus/workshop/thema-avond over te volgen. De resultaten zijn gerangschikt met het meest gewilde thema bovenaan.

Tabel 2.2 Thema's waarop gastouders ondersteuning/informatie wensen, in procenten

Thema	Heel interessant	Beetje interessant	Niet interessant
Omgaan met gedrag van jonge kinderen	64	27	9
Omgaan met gedrag van kinderen 4-18	58	32	9
Sociale ontwikkeling van jonge kinderen	58	31	9
Sociale ontwikkeling van kinderen 4-18	58	33	9
Observeren en signaleren	56	35	9
Algemene ontwikkeling van kinderen	56	30	14
Denkontwikkeling	54	35	10
Taalontwikkeling	49	38	13
Creatieve ontwikkeling	47	42	11
Kinderen en spelen	36	46	17

Het is opvallend dat omgaan met gedrag (problematisch gedrag, belonen en straffen), een heel concreet thema, erg populair is. Het sluit aan bij de dagelijkse praktijk. De creatieve- en spelontwikkeling kunnen op minder warme belangstelling rekenen. Voor alle thema's geldt dat de meerderheid er belangstelling voor heeft; over het algemeen zijn gastouders zeer geïnteresseerd in onderwerpen die met de ontwikkeling van kinderen te maken hebben.

Er is ook gekeken naar mogelijke verschillen tussen de gastouders die enkele kinderen opvangen en degenen die een grote groep tegelijkertijd opvangen. In de laatste categorie zitten vermoedelijk meer 'innovatieve gastouders'.

Er zijn wat betreft de interesse in de verschillende thema's geen wezenlijke verschillen tussen gastouders die veel kinderen opvangen en gastouders die weinig kinderen opvangen. Ook zijn er geen verschillen tussen hoger opgeleide en minder hoog opgeleide gastouders. Allemaal vinden ze dezelfde thema's interessant, en ook in dezelfde mate. Hoger opgeleide gastouders vinden de taalontwikkeling en observeren/signaleren iets interessanter dan gemiddeld, maar de verschillen zijn klein.

Tabel 2.3 Ondersteuning	
Ondersteuningswijze	Percentage
Themabijeenkomst/workshop	50
Nieuwsbrief	49
Bijeenkomst met andere gastouders	48
Gastoudertijdschrift	47
Informatie op een website	39
Cursus via internet	29
Schriftelijke cursus	20

Het is ook van belang te weten hóe gastouders over deze thema's het liefst geïnformeerd willen worden. Gastouders mochten bij deze vraag meer dan één antwoord aankruisen.

Themabijeenkomsten zijn het meest populair. Schriftelijke informatie via nieuwsbrieven of een tijdschrift is ook gewild. Voor bijeenkomsten met andere gastouders geldt hetzelfde.

De informatie via internet (cursus of informatie via website) is minder gewild. Opvallend is ook dat cursussen het minst geliefd zijn. Zestig procent van de gastouders volgt de ondersteuning het liefst samen met een andere gastouder of gastouders uit de buurt, 40% kiest juist voor alleen.

Meer dan viervijfde van de gastouders zou de ondersteuning graag via het eigen gastouderbureau ontvangen. Ruim 45% is evenzeer geïnteresseerd in het aanbod van andere instellingen.

Er zijn wel verschillen tussen gastouders met verschillende opleidingsniveaus. Gastouders met een lager opleidingsniveau zien meer in nieuwsbrieven en bijeenkomsten met andere gastouders, terwijl hoger opgeleide gastouders liever informatie zoeken op internet of themabijeenkomsten en workshops bijwonen.

Tijdinvestering

Hoeveel tijd zijn gastouders bereid te investeren in het volgen van scholing of het tot zich nemen van de hierboven beschreven pedagogische informatie? Ongeveer tien procent wil daar heel weinig tijd aan besteden: maximaal een dagdeel per jaar. Ongeveer 40 procent vindt een dagdeel per kwartaal het maximum. Ruim dertig procent vindt elke maand een dagdeel het maximum, en dan is er nog een groep van 15% die daar nog meer tijd aan wil besteden: wekelijks een ochtend, middag of avond of zelfs meer.

Tabel 2.4 Voorwaarden voor gastouders om scholing te volgen, in procenten

Criteria	Heel belangrijk	Beetje belangrijk	Niet belangrijk	Weet ik nog niet/ ligt eraan
Dat het over een praktisch en concreet onderwerp gaat	69	21	3	7
Dat het op een gunstig tijdstip plaatsvindt	67	22	2	10
Dat het dicht bij mijn huis is	57	29	5	9
Dat ik het vanuit huis kan volgen	50	24	15	11
Dat ik er vragen kan stellen over mijn eigen situatie	48	32	11	11
Dat het via de computer kan	39	30	20	11
Dat het niet zo lang duurt	32	40	15	13
Dat ik er andere gastouders ontmoet	30	39	21	10
Dat ik er een certificaat of diploma voor krijg	30	33	27	10
Dat het niet zo moeilijk is	19	36	33	12

Hoogopgeleide gastouders zijn bereid iets meer tijd te steken in professionalisering op pedagogisch vlak dan de lageropgeleide gastouders, maar de verschillen zijn niet significant en kunnen dus op toeval berusten.

Het tijdstip waarop gastouders hun ondersteuning willen ontvangen varieert. 59% kiest het liefst voor een moment waarop het hem/haar uitkomt. Nieuwsbrieven en gastouder-tijdschriften voldoen aan deze wens. Anderen geven aan dat ze graag een middag of juist een avond willen, juist het weekend of door de week, dat varieert.

Wat zijn belangrijke voorwaarden voor een gastouder om aan bepaalde scholing/ondersteuning mee te doen?

In de volgende tabel staan ze geordend met de voorwaarde die door de meeste gastouders het belangrijkste wordt gevonden bovenaan.

Gastouders wensen scholing/ondersteuning die praktisch en concreet is. Ze moeten er meteen iets mee kunnen, dat vinden ze heel belangrijk. Daarnaast kunnen ze lang niet altijd, dus vinden ze het ook erg belangrijk dat het op een voor hen gunstig moment wordt aangeboden. Dat het dichtbij huis of vanuit huis gevolgd kan worden is ook van belang. Dit alles duidt erop dat gastouders geen hinder-

nissen moeten hoeven nemen voor deze scholing. Praktisch, dichtbij huis en op een ideaal tijdstip, dat vinden ze belangrijk. Moeilijkheidsgraad, of dat er een diploma aan vastzit, zijn criteria die voor veel minder gastouders doorslaggevend zijn.

Als we hier kijken naar verschillen tussen hoger opgeleide en minder hoog opgeleide gastouders zien we enkele verschillen. Hoewel de moeilijkheidsgraad voor de gehele groep gastouders geen belangrijk criterium is, vindt de lager opgeleide groep het toch significant belangrijker 'dat het niet zo moeilijk is'. Ook vindt deze groep het belangrijker 'dat ik het vanuit huis kan volgen'. De andere voorwaarden worden door beide groepen even belangrijk gevonden. Als we kijken naar verschillen tussen gastouders met minder dan vier en gastouders met meer dan vier kinderen tegelijkertijd, dan blijkt dat de gastouders met meer kinderen het belangrijker vinden om een certificaat of diploma te krijgen voor de gevolgde professionalisering.

We hebben gastouders niet alleen gevraagd naar hun wensen, maar ook naar hun huidige gedrag. Hoe vergaren ze nu hun informatie en ondersteuning op pedagogisch vlak?

Tabel 2.5 Hoe vergaren gastouders pedagogische informatie; huidige praktijk in procenten

Criteria	Vaak	Soms	Nooit
Ik bezoek bijeenkomsten van het gastouderbureau	31	43	26
Ik praat met mensen van het gastouderbureau	30	59	11
Ik haal het van internet	31	49	20
Ik praat met andere gastouders	26	55	19
Ik koop boeken of tijdschriften over opvoeding	15	40	45
Ik volg modules van de gastouderacademie	13	28	59
Ik haal het uit de bibliotheek	10	30	60
Ik volg een cursus	7	45	48
Ik ga naar informatieavonden van andere instellingen	5	21	74
Kinderen en spelen	36	46	17

Het meest genoemde antwoord staat bovenaan.

Het eigen gastouderbureau is de belangrijkste bron van informatie, zo blijkt uit de resultaten. Interessant is daarbij wel dat meer dan een kwart van de gastouders nog nooit enige bijeenkomst van het gastouderbureau bezocht heeft. Informatieavonden van andere instellingen sluiten de rij: slechts een kwart van de gastouders bezoekt deze op z'n minst af en toe. Het zoeken van informatie op internet wordt door ongeveer een derde van de gastouders veelvuldig gedaan. Er is ook een groep die dat nooit doet. De meeste gastouders volgen geen langdurige cursussen zoals modules van de gastouderacademie of cursussen.

Ook actief naar informatie op zoek gaan via de bibliotheek of het kopen van tijdschriften wordt door een grote groep niet gedaan. Er zijn al met al grote verschillen tussen gastouders.

Als we kijken naar opleidingsniveau en het aantal kinderen dat gastouders opvangen zien we verschillen in 'professionaliseringsgedrag'. Gastouders die veel kinderen opvangen doen meer aan professionalisering dan gastouders die weinig kinderen opvangen. Ze bezoeken significant vaker bijeenkomsten van het gastouderbureau, volgen vaker cursussen, volgen vaker modules van de gastouderacademie, praten vaker met andere gastouders en ook vaker met mensen van het gastouderbureau. Ook kopen ze vaker boeken

en tijdschriften over opvoeding. Ze doen, kortom, meer aan professionalisering op pedagogisch vlak.

Dat geldt, in mindere mate, ook voor hoger opgeleide gastouders. Zij halen vaker informatie van internet dan gastouders met een lagere opleiding en kopen vaker boeken en tijdschriften over opvoeding.

Gastouder zijn, wat is dat eigenlijk?

Met acht stellingen hebben we getracht de opvattingen van gastouders over het gastouderschap te achterhalen. De gastouders is gevraagd aan te geven in hoeverre ze het met de stellingen eens zijn. In de tabel staan ze geordend met de stelling die op de meeste waardering kon rekenen als eerste en de minst populaire stelling als laatste.

Gastouders zien wat zij doen echt als een beroep; tegelijkertijd vinden ze dat dit beroep geen opleiding vereist. Dat vindt althans de grootste groep, want er is ook een beperkte groep gastouders die wél vindt dat opleidingseisen gesteld zouden mogen worden. Gastouders vinden het hun belangrijkste taak om een veilige plek te bieden aan kinderen om lekker te spelen. Ze zien voor zichzelf meestal geen opvoedkundige of ontwikkelingsstimulerende taak weggelegd. Of je een goede gastouder bent of niet hangt

Tabel 2.6 Stellingen over het gastouderschap, antwoorden in procenten

Stellingen	Helemaal eens	Beetje eens	Beetje oneens	Helemaal oneens
Gastouderopvang is er vooral om kinderen een veilige plek te bieden.	76	19	4	1
Gastouder zijn is een beroep.	68	25	5	3
De kwaliteit van de gastouder hangt niet af van de opleiding.	57	29	11	3
Het is voor gastouders voldoende om een EHBO-cursus te volgen.	37	39	17	7
Als je zelf kinderen hebt, heb je voldoende kwaliteiten om gastouder te zijn.	29	46	15	10
Kinderen moeten vooral lekker kunnen spelen; leren en ontwikkelen doen ze wel op school.	28	43	19	10
Het gastouderschap kan een goede opstap zijn naar een baan buitenshuis.	13	39	24	24
Gastouders zouden hetzelfde opleidingsniveau moeten hebben als leidsters in de kinderopvang (SPW-3).	8	22	30	40

niet samen met hoe hoog de opleiding is die je hebt gevolgd, vindt de overgrote meerderheid van de gastouders. Ervaring met het opvoeden van eigen kinderen biedt voldoende basis voor het beroep gastouder.

Gastouders die veel kinderen opvangen, hebben goeddeels dezelfde mening als degenen die minder kinderen opvangen, maar toch zijn er ook verschillen. Eén verschil is significant: gastouders met meer kinderen zijn het meer eens met de stelling dat gastouder zijn een beroep is. Als we kijken naar de hoogopgeleide

gastouders vergeleken met de lager opgeleide gastouders zien we meer significante verschillen. Gastouders met een hogere opleiding zijn het significant minder vaak eens met de stelling dat de kwaliteit van de opvang niet afhangt van het opleidingsniveau van de gastouder, en ook met de stelling dat een EHBO-cursus voldoende is. Ook zijn ze het minder eens met de stelling dat het zelf hebben van kinderen voldoende kwaliteit garandeert. Ze zijn het juist weer méér eens (of eigenlijk minder oneens, want het merendeel is het nog steeds oneens met deze stelling) met de stelling dat

gastouders hetzelfde niveau zouden moeten hebben als pedagogisch medewerkers in de kinderopvang. Het is niet opmerkelijk dat deze groep meer waarde hecht aan opleidingsniveau. Ook is de hoogopgeleide groep meer gericht op ontwikkelingsstimulering. Dat blijkt uit hun antwoorden op de stelling ‘gastouderopvang is vooral een veilige plek’ en ‘kinderen moeten vooral lekker kunnen spelen. Met beide stellingen zijn hoger opgeleide gastouders het significant minder vaak eens.

Relatie met woonplaats

Zijn de opvattingen en ondersteuningswensen van gastouders afhankelijk van waar ze wonen? Om dat te bepalen hebben we op basis van de woonplaatsen van de gastouders bepaald of ze in een grote stad wonen (Den Haag, Rotterdam, Utrecht of Amsterdam), een middelgrote stad (Tilburg, Dordrecht, Ede, Zwolle, enzovoort) of een kleine plaats (Vriezenveen, Marum, Grijskerk, enzovoort). Slechts 4% van de gastouders is inwoner van één van de vier grote steden, 25% woont in een middelgrote stad en 71% is inwoner van een (relatief) kleine gemeente.

De 17 gastouders uit grote steden vormen een kleine maar bijzondere

groep. Zij zijn hoger opgeleid dan gemiddeld en vangen meer kinderen op. Ook zoeken zij zelf meer informatie over pedagogische kwesties. Daarnaast zijn ze beduidend meer dan de andere groepen van mening dat het gastouderschap een beroep is, en dat aan gastouders bepaalde kwaliteits- en opleidingseisen gesteld mogen worden. De groepen gastouders uit middelgrote gemeenten en kleine gemeenten zijn groter. Als deze twee groepen met elkaar worden vergeleken vinden we enkele significante verschillen. Gastouders uit middelgrote steden halen vaker informatie van internet en volgen vaker modules van de gastouderacademie dan gastouders uit de kleinere plaatsen. Als gastouders uit kleinere gemeenten informatie zoeken vinden ze het belangrijker dan andere gastouders dat het niveau niet te hoog ligt. De andere verschillen zijn weliswaar niet significant maar wijzen wel in de zelfde richting: gastouders uit kleine gemeenten zoeken minder vaak pedagogische informatie, hebben wat minder behoefte aan pedagogische informatie en vinden als zij informatie zoeken of een cursus volgen het belangrijk dat het dichtbij huis is en het niveau niet te hoog. Zij vinden, meer dan gastouders uit middelgrote en grote steden, dat

gastouders voldoende gekwalificeerd zijn als ze zelf kinderen hebben en dat aanvullende scholing niet nodig is. Gastouders uit de middelgrote steden zijn iets hoger opgeleid dan gastouders uit de kleinere plaatsen. Gastouders uit kleinere plaatsen vangen even veel kinderen op als gastouders uit middelgrote plaatsen.

Gastouders is ook gevraagd in hoeverre ze tevreden zijn over de peda-

gogische ondersteuning die hun gastouderbureau biedt. Verreweg de meesten zijn tevreden over de ondersteuning die ze krijgen van hun gastouderbureau. Maar liefst 95% vindt de informatie voldoende en van goede kwaliteit.

3. Conclusies en aanbevelingen

De resultaten laten zien dat de meeste gastouderbureaus een aanbod hebben van ondersteunings- en professionaliseringsactiviteiten voor hun gastouders. Ook laten de resultaten zien dat gastouders interesse hebben in de ontwikkeling van kinderen en daar graag meer over willen leren. En toch: als we de resultaten van enerzijds gastouderbureaus en anderzijds gastouders vergelijken, zien we een opmerkelijk verschil. De gastouderbureaus geven aan dat hun ondersteuningsaanbod groter is dan de vraag van de gastouders. Een deel van de bureauhouders beklagt zich tijdens de interviews over slecht bezochte bijeenkomsten. De bureaus vinden dat de gemiddelde gastouder niet zo geïnteresseerd is in het opdoen van kennis over de ontwikkeling van kinderen. En als ze al geïnteresseerd zijn dan hangt dat volgens de bureaus niet samen met groepskenmerken (zoals veel of weinig kinderen, hoog of lager opgeleid) maar is het volledig afhankelijk van de individuele gastouder. Zoveel gastouders zoveel zinnen.

Als gastouders zelf aan het woord zijn, komt een heel ander beeld naar voren.

Zij zijn zeer geïnteresseerd in onderwerpen die te maken hebben met de ontwikkeling van kinderen. Ze laten zich ook wel degelijk graag informeren en ondersteunen in het opvangen van gastkinderen. Ze stellen weliswaar eisen aan de ondersteuning (heel praktisch, dichtbij huis, op het goede tijdstip) maar zijn wel te bewegen tot het meedoen aan professionalisering.

Bovendien blijkt uit de reacties op de voorgelegde stellingen dat er wel

degelijk patronen in wensen zijn te herkennen als we naar de achtergronden van gastouders kijken, en naar het aantal kinderen dat ze opvangen:

- Hoger opgeleide gastouders zijn meer gericht op ontwikkelingsstimulering en hechten meer waarde aan het opleidingsniveau.
- Gastouders met meer kinderen zijn meer bereid tot professionalisering. In iets mindere mate geldt dat ook voor de hoger opgeleide gastouders.

Deze gastouders vinden het ook belangrijker om een certificaat of diploma te krijgen voor de gevolgde professionalisering.

- Gastouders met een lager opleidingsniveau zien meer in nieuwsbrieven en bijeenkomsten met andere gastouders, terwijl hoger opgeleide gastouders liever informatie zoeken op internet of themabijeenkomsten en workshops bijwonen.
- Hoewel de moeilijkheidsgraad voor de gehele groep gastouders geen belangrijk criterium is, vindt de lager opgeleide groep het significant belangrijker dat het niveau van de professionalisering niet te hoog ligt. Ook vindt deze groep het belangrijker dat de professionalisering vanuit huis gevolgd kan worden.

De vraag is waar deze discrepantie vandaan komt. Hoewel daar geen waterdicht antwoord op valt te geven merken we wel het volgende op. Het ondersteuningsaanbod van gastouderbureaus verschilt in omvang en intensiteit, maar het type aanbod is opvallend gelijk. Als er een cursus is, dan is het een introductiecursus. Als er verdieping wordt aangeboden, dan gaat dat via een thema-avond over een vast aantal onderwerpen, als er behoefte is aan ontmoeting, dan komt er een koffieochtend. Informatie thuis

komt via de nieuwsbrief. Daarmee is er sprake van een uniform aanbod voor een, zo blijkt uit de enquête, heel diverse en in verschillende subgroepen uiteenvallende doelgroep.

Het lijkt er op dat vraag en aanbod van de ondersteuning niet altijd goed op elkaar aansluiten. Daardoor krijgen bijvoorbeeld hoger opgeleide gastouders niet wat zij wensen (een stevige cursus op een hoog niveau), haken lager opgeleide gastouders af (de themabijeenkomst is wel leuk maar net op dinsdagavond en het is een flink eind rijden) en blijven gastouderbureaus zitten met een aanbod waarvan onvoldoende gebruik wordt gemaakt.

Zolang gastouderbureaus geen zicht hebben op de diversiteit in hun bestand, en de daarmee samenhangende verschillen in wensen, zal hier weinig verandering in komen. Om gastouders meer maatwerk in professionalisering te kunnen bieden zouden gastouderbureaus kunnen trachten meer zicht te krijgen op de professionaliseringswensen. Bij het aanbieden van ondersteuning zouden ze wellicht de handen ineen moeten slaan. Zij blijven voor de meeste gastouders wel de eerst aangewezen instantie om hen van ondersteuning te voorzien; bijna alle gastouders zijn tevreden over hun gastouderbureau.

Gastouderbureaus zouden bij het aansluiten op de wensen van hun klanten wel een steuntje in de rug kunnen gebruiken. Het zou dan ook goed zijn om de focus niet alleen op professionalisering van de gastouder te richten, maar ook op meer professionaliteit bij de gastouderbureaus.

Bijlage Onderzoeksvragen en onderzoeksofzet

Om het aanbod en de behoefte aan scholing binnen de gastouderopvang te kunnen beschrijven zijn we in dit onderzoek nagegaan:

- hoe het gesteld is met het professionaliseringsniveau van gastouders op het gebied van de brede ontwikkeling van kinderen;
- wat er op dit moment gebeurt aan deskundigheidsbevordering op dit terrein;
- welke behoefte er bestaat aan deskundigheidsbevordering op dit terrein.

Voor een goed beeld van zowel het aanbod als de behoefte aan scholing hebben we ons niet alleen gericht op de gastouders, maar zijn ook de gastouderbureaus nadrukkelijk in het onderzoek betrokken. Daarbij hebben we in onze vraagstelling bewust gebruik gemaakt van de term 'ondersteuning', omdat niet alle professionalisering via formele scholing verloopt. Zo is het ook mogelijk via intervisie extra kennis over ontwikkelingsstimulering op te doen, of met behulp van praktische brochures.

2.1 Onderzoeksvragen

In het onderzoek stonden de volgende vragen centraal:

1. Hoe staat het met het huidige niveau van professionalisering (m.b.t. de brede ontwikkelingsstimulering van kinderen) van gastouders? Welke opleiding hebben ze gevolgd (of volgen ze nu)?
  2. Waaruit bestaat het huidige ondersteuningsaanbod? We bekijken hier zowel de inhoud (welke onderwerpen/thema's komen aan bod; wat is het niveau, op welke leeftijdscategorie van kinderen richt het aanbod zich) als de vorm (hoe wordt het aangeboden: cursussen; intervisie; helpdesk; literatuur; enz.)
  3. In hoeverre wordt van het huidige ondersteuningsaanbod gebruik gemaakt? Ook hier onderscheiden we weer vorm en inhoud.
  4. Aan welke ondersteuning bestaat behoefte?
- 4a. Wat is de inhoud van die ondersteuning? (Bijvoorbeeld algemeen of specifiek: ontwikkeling van kinderen, taalontwikkeling, informatie over kinderen die extra aandacht behoeven, omgaan met ouders, omgaan met lastig gedrag, talentontwikkeling)
  - 4b. Wat is de gewenste vorm van ondersteuning? Hierbij gaat het om duur en manier van aanbieden, maar ook om fysieke vormgeving.
  - 4c. In hoeverre hangt de ondersteuningswens/bereidheid samen met leeftijd, opleidingsniveau, of men reguliere of innovatieve opvang biedt, jaren ervaring en andere relevante achtergrondkenmerken?

2.2 Onderzoeksofzet

Voor de beantwoording van deze vragen hebben we van verschillende onderzoeksmethoden gebruik gemaakt.

Literatuuronderzoek en internetzoektocht

Sardes heeft eind 2008 een rapport

uitgebracht over evaluatie van de innovatieve kinderopvang. In dit onderzoek is gastouderbureaus onder andere gevraagd welke ondersteuning men aan gastouders biedt. Deze vraag richtte zich niet expliciet op ondersteuning voor ontwikkelingsstimulering, maar dit kwam niettemin wel aan bod. Ook is aan gastouders gevraagd welke scholing/ondersteuning zij gevolgd hadden. Op basis van deze en andere literatuur konden vraag 1, 2, 3 en 4 al gedeeltelijk beantwoord worden. De websites van gastouderbureaus geven een beeld van de ondersteuning die via deze bureaus wordt geboden (antwoord op vraag 2). We hebben de sites van tien verschillende bureaus geraadpleegd (groot, klein, gericht op innovatieve opvang of meer traditioneel, enz.) evenals de website van de gastouderacademie. Met een telefonisch interview hebben we de gastouderacademie doorgevraagd op hun aanbod en de achtergronden ervan.

Op basis van deze informatie hebben we een vragenlijst opgesteld voor de telefonische interviews.

Telefonische interviews

We hebben onder 60 gastouderbureaus telefonische interviews gehouden. Deze gastouderbureaus waren zo geselecteerd dat ze een diverse groep

vormen. Er is rekening gehouden met: grootte, regio, plaatselijk of landelijk werkend, innovatief of niet, al dan niet aangesloten bij een organisatie voor kinderopvang.

We hebben hen de volgende vragen gesteld:

- Wat is uw huidige ondersteuningsaanbod?
- Aan welk soort ondersteuning, naar uw inschatting, bestaat er onder de gastouders behoefte? (vorm en inhoud)
- Welke ondersteuning vindt u dat gastouders nodig hebben?
- Wat vindt u van het huidige niveau van professionalisering van gastouders?

- Hoeveel gastouders worden met het bestaande aanbod bereikt, welk percentage neemt er deel? (uitgesplitst per aanbod)
- Hoe heeft u uw aanbod bepaald / waarop is de keuze gebaseerd?
- Zijn er plannen om het aanbod te wijzigen?

Met dit onderdeel konden de vragen 2 en 3 (en in mindere mate 1 en 4) worden beantwoord.

Internetsurvey

We wilden onder alle gastouders van de geïnterviewde gastouderbureaus een internetenquête uitzetten. Het grote voordeel hiervan is dat de resul-

taten zich gemakkelijk laten ver- en bewerken. Tijdens de interviews werd echter meerdere malen verteld dat veel gastouders, om verschillende redenen, weinig tot geen gebruik maken van internet. Daarom hebben we besloten tot een papieren enquête. Daarbij hebben we gebruik gemaakt van grafische vragenlijsten, die daarmee scanbaar waren voor de computer. Hiervoor was het nodig zoveel mogelijk te werken met vragen met vaste antwoordcategorieën.

Aan de gastouderbureaus die we telefonisch interviewden vroegen we of we via hen een vragenlijst mochten voorleggen aan de gastouders die bij hen zijn aangesloten. De bureaus kregen van ons een aantal enquêtes, die zij konden doorsturen. We verwachtten op die manier van ongeveer 800 gastouders informatie te krijgen. Omdat de gastouderbureaus een diverse groep vormen, geldt dat ook voor de gastouders die bij die bureaus zijn aangesloten (regio, type gastouderbureau, enz.). In de survey hebben we onder andere de volgende vragen gesteld:

- Over welke onderwerpen zou u meer willen weten? Bijvoorbeeld omgaan met gedrag, signaleren en observeren, taalontwikkeling.
- Op welke manier wilt u daar mee over te weten komen? Bijvoorbeeld

themabijeenkomst, schriftelijke cursus, nieuwsbrief.

- Hoeveel avonden of middagen wilt u besteden aan het krijgen van die informatie?
- Vindt u de informatie die u van uw gastouderbureau krijgt van goede kwaliteit?

Daarnaast was een aantal stellingen opgenomen, zoals 'Gastouder zijn is een beroep', waarop de geëncquêteerden konden scoren op een vijfpuntsschaal (van Helemaal eens tot Helemaal oneens).

Met de resultaten van de survey beantwoorden we de vragen 1, 3 en 4.

